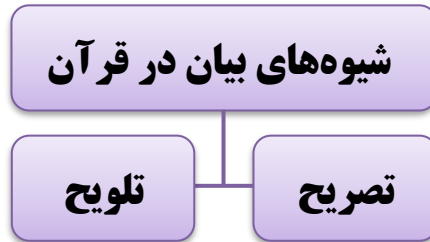

مهدویت در قرآن

شیوه‌های بیان در قرآن:

✓ تصريح:

تصريح یعنی بطور واضح از چیزی نام بُردن. مانند آیه: «مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ...» (احزاب/۴۰) این نوع گفتار، در جایی که نباید برداشت اشتباهی صورت بگیرد، استفاده می‌شود.

✓ تلويح:

گاهی خداوند صراحتاً از موضوعی نام نمی‌برد؛ مثلاً در آیه: «سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى...» (اسراء/۱) در این آیه منظور از عبد، پیامبر است؛ هرچند اسمی برده نشده است. خدا در این آیه، غیرمستقیم سخن گفته و از صفت استفاده کرده است. فلذا وقتی در قرآن به دنبال مفهومی می‌گردیم، نباید الزاماً به دنبال این باشیم که اسمی از آن برده شده باشد.

نکته قابل توجه اینجاست که اگر ما تلویحات را کنار بگذاریم، چیزی از قرآن باقی نمی‌ماند.

دلایل وجود تلويح در قرآن:

- یک آیه باید از چند جهت معنا بدهد و بطون مختلفی داشته باشد.
- آیات، تلویحی گفته می‌شود، تا مبنای آزمایش باشد.
- قرآن کتابی است که مبنای آن، پرداختن به جزئیات نیست؛ بلکه کتابی مختصر و مفید، برای تمام اعصار است. قرآن قصه دارد، اما هدف آن قصه تعریف کردن نیست و خداوند هدف خاصی از بیان این داستان‌ها داشته است.
- قرآن شامل محکمت و متشابهات است؛ محکمت، اصول و قطعیات قرآن است که برای فهم متشابهات باید به سراغ آنها رفت. خداوند در آیه ۷ سوره آل عمران، پس از توضیح محکمت و

متشابهات، می‌فرماید: «...و ما يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ أَلَّا اللَّهُ وَ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ...»؛ «و حال آنکه تأویل حقیقی آنها را جز خدا و استواران در دانش نمی‌داند.» و سپس در آیه ۴۴ سوره نحل، راسخون در علم را توضیح می‌دهد: «...و قرآن را به سوی تو نازل کردیم به خاطر اینکه برای مردم آنچه را به سوشان نازل شده، تبیین کنی و برای اینکه بیندیشند.» مخاطب این آیه، رسول خداست که وظیفه‌ی تبیین قرآن بر عهده اوست. از آیاتِ دیگر قرآن برداشت می‌شود که اهل‌بیت نیز، شامل راسخون در علم می‌باشند.

(۵) قرآن یک ظاهر دارد و یک باطن؛ جاری شدن قرآن در تمام اعصار، به نحوی است که گاهی یک آیه، مصادیق فراوانی پیدا می‌کند. از امام باقر پرسیده شد: معنی ظاهر و باطن قرآن چیست؟ حضرت فرمودند: «ظاهر، آن کسانی هستند که قرآن در عهد ایشان نازل شده و باطن، اشخاصی هستند که بعد از نزول قرآن به دنیا آمده‌اند و همانند گروه اول به آن عمل می‌کنند و هرچه درباره آنان نازل شده، درباره ایشان هم جاری می‌شود.» (متن و ترجمه معانی الأخبار، عبدالعلی محمدی، ج ۲، باب ۲۹۱)

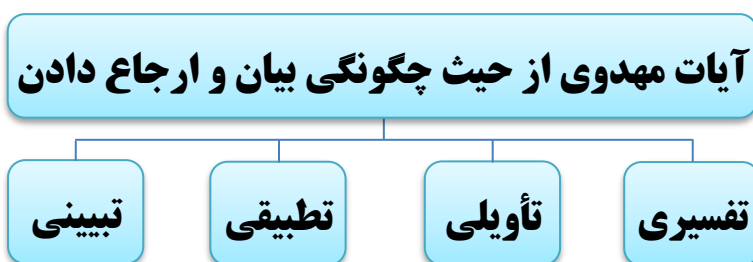
البته طبق احادیث، قرآن تنها دارای یک بطن نیست و بطون بسیار زیادی دارد. برای پی بردن به بطون قرآن، باید چند نکته را در نظر گرفت:

- باید از مفسرین و راسخون در علم، یعنی اهل‌بیت بهره برد.
- آیات قرآن در شرایط مختلف، معانی مختلف دارد. علاوه بر این، قرآن زبانی نمادین دارد؛ بنابراین باید زبان‌های مختلف قرآن را در نظر گرفت.

(۶) قرآن فضایی را ترسیم می‌کند که در آن هرچیزی در جای خودش است؛ به عنوان مثال، اگر آیات بنی اسرائیل را کنار هم بگذاریم، می‌بینم قرآن دارد روند خراب شدن و دلایل شکست آنها را توضیح و هشدار می‌دهد که شما مانند آنها نباشید.

قرآن، سیر تمدنی منجر به ظهور را تعریف می‌کند و مراحل، سنت‌ها، موانع، راه‌حل‌ها و... همه را می‌گوید.

آیات مهدوی از حیث چگونگی بیان و ارجاع دادن:

✓ **تفسیری:** آیاتی که تفسیر آن مهدوی است.

✓ **تأویلی:** آیاتی که تأویل و باطن آن مهدوی است.

✓ **تطبیقی:** آیاتی که مهدویت، یکی از معانی آنهاست.

✓ **تبیینی:** آیاتی که موضوع مهدویت ندارند، اما برای تبیین مباحث مهدوی استفاده می‌شوند. مثلاً آیات مربوط به حضرت نوح، برای اثبات عمر طولانی حضرت مهدی (عج) استفاده می‌شود.

دسته بندی آیات مهدوی از نگاهی دیگر:

آیات مهدوی از نگاهی دیگر

تاکید بر ضرورت وجود امام

بشارت به حکومت صالحان و مومنان بر زمین

ویژگی‌های عصر غیبت

بیان مقام و منزلت منتظران

سختی‌های پیش از ظهور

نشانه‌های ظهور

ویژگی‌های قوم برگزیده

✓ **تاکید بر ضرورت وجود امام:** خدا در آیه ۷ سوره رعد می‌فرماید: «وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ»؛ «برای هر قومی هدایت کننده‌ای است.»

ما هم یک امت (قوم) هستیم؛ پس باید هدایت کننده و امامی داشته باشیم.

✓ **بشارت به حکومت صالحان و مومنان بر زمین:** آیه ۱۰۵ سوره انبیا: «و همانا ما پس از تورات، در زبور نوشتیم که زمین را بندگان شایسته ما به میراث می‌برند.»

✓ **ویژگی‌های عصر غیبت:**

❖ **بیان مقام و منزلت منتظران:**

• **ایمان به غیب:**

«الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ»؛ «آنان که به غیب ایمان می‌آورند و

نماز را برپا می‌دارند و از آنچه به ایشان روزی داده‌ایم، انفاق می‌کنند.» (بقره/۳)

«ایمان به غیب» از ویژگی‌های اصحاب پیامبر نیست؛ رسول الله می‌فرماید: «ای علی! عجیب‌ترین مردم از نظر ایمان و بزرگ‌ترین مردم از نظر یقین، قومی هستند که در آخرالزمان می‌آیند، پیامبرشان را ندیده‌اند، امام آنها در غیبت است و به سیاهی روی سفیدی (جوهر روی کاغذ) ایمان می‌آورند.» (بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۵)

پس منظور از «الذین» در این آیه، منتظران امام زمان است.

• صبر و ارتباط قلبی:

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید، صبر کنید و ایستادگی ورزید و مرزها را نگهبانی کنید و از خدا پروا نمایید؛ امید است که رستگار شوید.» (آل عمران/۲۰۰)

امام باقر در تفسیر این آیه شریف فرمودند: «در انجام تکالیف الهی استقامت داشته باشید و در برابر دشمنان پایداری کنید و با امامتان که انتظارش را می‌کشید، رابطه نمایید.» (الغنیه، ص ۱۰۵)

• اطاعت محض:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا»؛ «ای کسانی که ایمان آورده‌اید، خدا را اطاعت کنید و پیامبر و اولیای امر خود را [نیز] اطاعت کنید؛ پس هرگاه در امری [دینی] اختلاف نظر یافتید، اگر به خدا و روز بازپسین ایمان دارید، آن را به [کتاب] خدا و [سنت] پیامبر [او] عرضه بدارید؛ این بهتر و نیک‌فرجام‌تر است.» (نساء/۵۹)

جابر می‌گوید وقتی خداوند این آیه را بر پیامبرش نازل کرد، من به ایشان عرض کردم: «یا رسول الله! ما خدا و رسولش را شناختیم، اما «اولی الامر» چه کسانی اند؟» پیامبر فرمودند: «ای جابر! آنان جانشینان من و امامان مسلمانان بعد از من هستند، که اول ایشان علی بن ابیطالب است... و آخرین آنها، امام هم نام و هم کنیه من، حجت خدا بر روی زمینش و آخرین نشانه پروردگار در میان بندگانش، پسر حسن بن علی است؛ او کسی است که خداوند متعال سراسر زمین را به دست او فتح می‌کند. او از شیعیان و دوستان خود پنهان می‌شود، به طوری که بر امامت او کسی پا بر جا نخواهد ماند؛ مگر آن کسی که خداوند قلبش را به ایمان آزموده باشد.» (اثبات‌الهداء، ج ۳، ص ۱۲۳)

• امتحانات دشوار منتظران در عصر غیبت:

«و قطعاً شما را به چیزی از [قبیل] ترس و گرسنگی و کاهشی در اموال و جانها و محصولات می‌آزماییم و شکیبایان را مژده ده!» (بقره/۱۵۵)

امام صادق می‌فرماید: «پیش از ظهور قائم، نشانه‌هایی از جانب خدای تعالی برای مومنان خواهد بود.» در ادامه ایشان با بیان آیه ۱۵۵ سوره بقره فرمودند: «این قول خدای تعالی است... یعنی شما

مومنان را پیش از خروج قائم می‌آزماییم؛ به (خوف) از پادشاهان بنی فلان در آخر سلطنت آنها و (گرسنگی به واسطه) گرانی قیمت‌ها و (کاستی در اموال به واسطه) کسادی داد و ستد و کمی سود و (کاستی نفوس به واسطه) مرگ و میر فراوان و (کاستی در ثمرات به واسطه) کمی برداشت محصولات زراعتی و در آن هنگام، صابران را به تعجیل خروج قائم مژده بده.» (کمال الدین و تمام النعمه، ج ۲، ص ۶۴۹)

• شرایط سخت زندگی منتظران:

«...تا هنگامی که فرستادگان [ما] نومید شدند و [مردم] پنداشتند که به آنان واقعاً دروغ گفته شده، یاری ما به آنان رسید؛ پس کسانی را که می‌خواستیم، نجات یافتند؛ [ولی] عذاب ما از گروه مجرمان برگشت ندارد.» (یوسف/۱۱۰)

افراد با ایمان، به سختی در میان مردم زندگی می‌کنند و بخاطر اعتقاداتشان از سمت مردم دچار اذیت و آزار می‌شوند.

• پاداش ویژه تحمل دشواری‌ها:

«و کسانی که از خدا و پیامبر اطاعت کنند، در زمره‌ی کسانی خواهند بود که خدا ایشان را گرامی داشته [یعنی] با پیامبران و صدیقان و شهیدان و شایستگانند و آنان چه نیکو رفیقانند.» (نساء/۶۹)

❖ سختی‌های پیش از ظهور:

• توطئه، برای تضعیف اعتقادات مردم:

«و به یقین آنان نیرنگ خود را به کار بردند و [جزای] مکرشان با خداست؛ هر چند از مکرشان کوه‌ها از جای کنده می‌شد.» (ابراهیم/۴۶)

• اختلافات مردم در اعتقاد به مهدویت:

«يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ أَلَا إِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ»؛ «کسانی که به آن ایمان ندارند، شتاب‌زده آن را می‌خواهند و کسانی که ایمان آورده‌اند از آن هراسناکند و می‌دانند که آن حق است؛ بدان که آنان که در مورد قیامت تردید می‌ورزند، قطعاً در گمراهی دور و درازی‌اند.» (شوری/۱۸)

مفضل بن عمر می‌گوید: از امام صادق معنی این آیه را پرسیدم. حضرت فرمودند: «السَّاعَةُ قِيَامٌ قائم ارواحنا له الفداء است. می‌گویند چه زمانی متولد شده و چه کسی او را دیده او کجا می‌باشد و چه وقت ظاهر می‌شود؟ تمام این اشکالات، شکی است در قضا و قدرت خداوند متعال، آنها به نفس خودشان در دنیا و آخرت زیان می‌رسانند.» (اثبات الهدی، ج ۷، ص ۱۴۴)

• سرگردانی مردم در تشخیص حق:

«بگو آیا از شریکان شما کسی هست که به سوی حق رهبری کند؟ بگو خداست که به سوی حق رهبری می‌کند؛ پس آیا کسی که به سوی حق رهبری می‌کند، سزاوارتر است مورد پیروی قرار گیرد یا کسی که راه نمی‌نماید، مگر آنکه [خود] هدایت شود؛ شما را چه شده، چگونه داوری می‌کنید؟» (یونس/۳۵)

• قساوت قلب‌ها در اثر طولانی شدن غیبت:

«آیا برای کسانی که ایمان آورده‌اند، هنگام آن نرسیده که دل‌هایشان به یاد خدا و آن حقیقتی که نازل شده، نرم [و فروتن] گردد و مانند کسانی نباشند که از پیش به آنها کتاب داده شد و [عمر و] انتظار بر آنان به درازا کشید و دل‌هایشان سخت گردید و بسیاری از آنها فاسق بودند.» (حدید/۱۶)

• انکار و تکذیب امام زمان در عصر غیبت:

«[نه] بلکه [آنها] رستاخیز را دروغ خواندند و برای هرکس که رستاخیز را دروغ خواند، آتش سوزان آماده کرده‌ایم.» (فرقان/۱۱)

در این آیه یک بطن «سَاعَةٌ» قیامت و یک بطن، ظهور می‌شود.

❖ نشانه‌های ظهور:

• کشتار بی‌سابقه مردم:

«اما دسته‌های گوناگون [از میان آنها به اختلاف پرداختند؛ پس وای بر کسانی که کافر شدند، از مشاهده روزی دهشتناک.» (مریم/۳۷)

امام باقر در پایان حدیثی طولانی ذیل این آیه شریفه، درباره‌ی علایم ظهور و جنگ‌هایی که واقع خواهد شد، با اشاره به شورش سفیانی علیه حضرت قائم، می‌فرماید: «... در هریک از سرزمین‌های عرب اختلاف خواهد بود، و به راستی که اهل شام بر سر پرچم اختلاف پیدا می‌کنند: اصبه و ابقع و سفیانی با بنی ذنب الحمار از قبیلۀ مضر اختلاف کنند و ... پس مردی از بنی ذنب الحمار به دمشق آید و با همراهانش چنان گشته شوند که کسی را آن‌طور نکشته باشند، و این است [معنای] آیه‌ای که خداوند تبارک و تعالی فرمود.» (تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۶۴)

• کشته شدن کسانی که در حق پیامبر و عترت او مرتکب ظلمی شده‌اند:

«و در کتاب آسمانی [شان] به فرزندان اسرائیل خبر دادیم که قطعاً دو بار در زمین فساد خواهید کرد و قطعاً به سرکشی بسیار بزرگی برخواید خاست. پس آنگاه که وعده [تحقق] نخستین آن دو فرا رسد، بندگان از خود را که سخت نیرومندند بر شما می‌گماریم؛ تا میان خانه‌ها [یتان برای قتل و غارت شما] به جستجو درآیند و این تهدید تحقق‌یافتنی است. پس [از چندی] دوباره شما را بر آنان

چیره می‌کنیم و شما را با اموال و پسران یاری می‌دهیم و [تعداد] نفرات شما را بیشتر می‌گردانیم.»
(اسراء/۴ تا ۶)

• عذاب گنهکاران و مواخذه آنها:

«پس بر آنان تندبادی توفنده، در روزهایی شوم فرستادیم؛ تا در زندگی دنیا عذاب رسوایی را به آنان بچشانیم و قطعاً عذاب آخرت رسواکننده‌تر است و آنان یاری نخواهند شد.» (فصلت/۱۶)

❖ ویژگی‌های قوم برگزیده:

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید هرکس از شما از دین خود برگردد، به زودی خدا گروهی [دیگر] را می‌آورد که آنان را دوست می‌دارد و آنان [نیز] او را دوست دارند؛ [اینان] با مؤمنان فروتن [و] بر کافران سرفرازند؛ در راه خدا جهاد می‌کنند و از سرزنش هیچ ملامتگری نمی‌ترسند. این فضل خداست آن را به هر که بخواهد می‌دهد و خدا گشایشگر داناست.» (مائده/۵۴)

ویژگی قوم برگزیده در آیه ۵۴ سوره مائده:

✓ عشق و محبت بین این افراد و خدا دو طرفه است.

✓ این افراد مجاهد در راه خدا هستند.

✓ از سرزنش هیچ سرزنش کننده‌ای هراس ندارند؛ این یعنی مومنان در آخرالزمان سرزنش می‌شوند؛ اما نباید بترسند.

✓ آنها در برابر کفار شکست ناپذیر و در برابر مومنین، فروتن‌اند؛ چرا که مبنایشان خداست و قدرت و تعداد دشمن روی آنها تأثیر ندارد.

این فضل خداست که شامل قوم برگزیده شده است،

که شایستگی این ویژگی را به دست آورده‌اند.

تدریس استاد رائفی پور

موضوع: مهدویت در قرآن

خلاصه و چکیده مطالب ارائه شده در کلاس‌های آموزشی معارف مهدویت

تهیه شده در واحد مهدویت موسسه مضاف، مهدیاران [@Mahdiaran](https://www.mahdiaran.com)